

NOTAT

H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon +45 3373 3373
Telefax +45 3391 7741

post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

EAN 5798000793132
CVR 2648986

4. marts 2016

Dansk overgang til nye, internationale katalogiseringsregler, RDA

- ressourcemæssige konsekvenser

1. Formål

Som støtte for beslutning om en eventuel dansk overgang til nye, internationale katalogiseringsregler, RDA, har Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS) foretaget et skøn af ressourcemæssige konsekvenser ved en overgang. Til støtte for dette skøn har SLKS indhentet oplysninger om erfaringerne med implementering af RDA i andre europæiske lande, og Styrelsen har desuden af konsulentfirmaet Faarup & Partners fået udført en business case, der omhandler volumen og antagelser af økonomiske konsekvenser.

Det beregningsgrundlag, der er anvendt i Faarup & Partners business case, har bestået i en række antagelser i forhold til katalogisering i Danmark. Som følge af usikkerhed knyttet til disse antagelser vil der også være usikkerhed knyttet til resultatet. Resultatet giver dog nogle hovedtendenser og kan støtte i et valg mellem forskellige løsningsmuligheder. Det nævnte ressourcemæssige skøn skal ses som et supplement til den faglige redegørelse, som er lavet af Bibliografisk Råd.

Nedenfor gengives hovedkonklusionerne i analysen udført af Faarup og Partners. Disse hovedkonklusioner understøttes af de informationer, som SLKS har kendskab til om andre landes erfaringer.

2. Baggrund

Katalogisering er grundlæggende for al biblioteksvirksomhed, idet katalogiseringer samlet set giver overblik og indgang til hvilke materialer, biblioteket rent faktisk kan tilbyde sine brugere.

En katalogisering er en beskrivelse af en bog, et tidsskrift, en musikindspilning eller lignende. Den skal være detaljeret nok til, at det enkelte materiale kan identificeres i forhold til andre materialer og andre udgaver af samme materiale. Samtidig skal katalogiseringen præsentere materialet på en sådan måde, at man alene ud fra katalogiseringen og uden at have materialet i hånden kan vurdere materialets relevans. Katalogisering bør derudover sammenknytte relevante materialer, så man fx kan få et samlet overblik over alle de bøger, biblioteket har af en given forfatter.

Katalogiseringen følger fælles internationale standarder for at opnå ensartethed verden over. Dette understøtter og fremmer genbrug af katalogiseringer både indenfor og på tværs af grænser og giver også udviklingen af bibliotekssystemer et fælles grundlag at forholde sig til.

I slutningen af 1990'erne var de danske regler – ligesom de internationale regler – ved at være forældede, og de tog bl.a. ikke højde for elektroniske materialer. En meget lang proces med udvikling af nye regler gik derfor i gang, og i 2013 var et sæt af nye internationale regler, RDA (Resource Description and Access), klar til erstatning af de hidtidige. RDA har indarbejdet den digitale udvikling og kan håndtere de nye materialetyper. Samtidig ændrer RDA katalogiseringens succeskriterier fra stort set blot at kunne finde de enkelte materialer i en samling til også at vise sammenhænge til andet relevant materiale. Perspektivet ved en overgang til RDA er desuden muligheden for at skifte fra et lukket biblioteksformat, der kun forstås af biblioteker, til et format, der bruger generelle og tidssvarende værktøjer og som muliggør et bedre samspil med bl.a. forlags-, museums- og arkivverdenen.

I Danmark begyndte Kulturstyrelsens Bibliografiske Råd i 2012 at udrede, hvad et skift til RDA vil indebære for Danmark. Indstillingen fra Bibliografisk Råd er, at en overgang til RDA er helt nødvendig for at forhindre, at det danske biblioteksvæsen kommer til at stå alene og med stadig stigende omkostninger til katalogisering og til vedligeholdelse af katalogapparatet i årene fremover.

En række lande har allerede truffet beslutning om at gå over til RDA, bl.a. Sverige, Finland, Norge, Island, Tyskland, Holland, Storbritannien, Schweiz, Østrig, USA, Canada og Australien, og omkring 30 lande er ved at træffe en beslutning. Hvad man gør internationalt er essentielt for særligt de danske forskningsbiblioteker, hvis kataloger i høj grad dannes ud fra, at man genbruger udenlandske katalogiseringer frem for selv at katalogisere materialet. Genbrug forudsætter fælles regler.

Udviklingen af RDA styres af en komité med repræsentanter fra de forskellige lande, der deltager i RDA-samarbejdet. I Europa har vi en europæisk gruppe, EURIG, som varetager de europæiske interesser i RDA-samarbejdet. Danmark har to repræsentanter i EURIG: SLKS og DBC.

En vigtig forudsætning for RDA består i at anvende såkaldte autoritetsdata. Autoritetsdata indebærer en ny måde at arbejde med katalogisering, med et ændret work flow. Det er nødvendigt, at Danmark som grundlag for indførelse af RDA gennemfører en national strategi for autoritetsdata (se Indstilling om en National Strategi for Autoritetsdata).

3. Tre mulige scenarier

Som grundlag for en vurdering af de ressourcemæssige konsekvenser for en evt. dansk overgang til RDA, er der defineret og vurderet tre scenarier. Disse scenarier er:

- RDA-0: "0"-løsningen, hvor Danmark beholder de eksisterende regler med de tilpasninger, det indebærer omkring konvertering af data etc.
- RDA-1: Implementering af RDA i den originale, engelske version, dog med udarbejdelse af en dansk profil (fortolkning) og dansk ordliste (vokabularer).
- RDA-2: Fuld dansk implementering af RDA, hvor alle regler oversættes til dansk og med dansk profil og danske vokabularer samt regler for dansk opstilling.

4. Fordele/ulemper (gevinster/tab)

Mulige fordele/ulemper ved de tre scenarier er blevet analyseret ud fra en opdeling i henholdsvis kvantitative og kvalitative effekter i forhold til situationen i dag:

Kvantitative effekter:

- Effektiviseringer, hvor der spares tid, reduceres fejl etc.
- Sparede udgifter (direkte besparelser).
- Øgede indtægter (indtægtsgrundlaget øges).

Kvalitative effekter:

- Eksterne værdier, der betegner fordele for eksempelvis borgere.
- Interne værdier, der betegner fordele for SLKS i form af bedre (dansk) image internationalt etc.

For RDA-0 er der ikke identificeret fordele (gevinster). For de to øvrige scenarier (RDA-1 og RDA-2) er der identificeret en del mulige gevinster i form af sparet tid. Til gengæld er der ikke identificeret øgede indtægter eller direkte sparede udgifter.

5. Gevinster/tab for de berørte institutioner for de tre scenarier

5.1. RDA-0

RDA-0-løsningen betyder, at Danmark ikke går over til RDA og derfor bliver der heller ikke nogen fordele i forhold til situationen i dag. Der vil til gengæld komme en række nye omkostninger. Omkostningerne vil komme umiddelbart efter, der eventuelt tages beslutning om *ikke* at gå over til RDA. Det skyldes, at Danmark i flere år har afventet en beslutning om at gå over til RDA og derfor har udskudt en række vedligeholdelsesopgaver i forhold til den eksisterende katalogisering. Hvis denne beslutning ikke bliver truffet, bliver Danmark nødt til at udføre denne vedligeholdelse og desuden gennemføre en tilpasning af de hidtidige danske regler, så de matcher omverdens regler (overvejende RDA).

Disse ekstra omkostninger for vedligehold og tilpasning af reglerne vil for en stor del ramme SLKS og DDB, som i forhold til situationen i dag samlet må regne med ca. 900.000 kr. i ekstra omkostninger for tilpasning af reglerne (og it-systemerne). Alle øvrige berørte institutioner vil dog også omkostningsmæssigt blive ramt af en beslutning om ikke at gå over til RDA.

Ekstraomkostningerne for SLKS og DDB vil primært omhandle interne udgifter til SLKS (medarbejdertimer) samt udgifter til DDB i forbindelse med systemtilpasninger hos DBC i forhold til at gøre de bibliografiske metadata søgbare. Også de institutioner, der hidtil har importeret mange data udefra, vil blive hårdt ramt. Det gælder især Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket og fag- og forskningsbibliotekerne.

5.2. RDA-1

RDA-1-løsningen er en "kompromisløsning", hvor Danmark skifter til RDA men beholder det meste af RDA i den oprindelige engelsksprogede version. Dette gøres primært for at holde omkostningerne så lave som muligt.

RDA-1-løsningen vil – i forhold til i dag og i forhold til ikke at gøre noget - give fordele for stort set alle berørte institutioner. Overgangen (starten) vil være en omkostning, og den vil i et vist omfang ramme alle biblioteker/institutioner, primært fordi uddannelse vil være en omkostning, og fordi der må regnes med lidt lavere produktivitet under opstarten.

En stor del af omkostningerne vil helt overvejende være knyttet til kompetenceopbygning/uddannelse hos medarbejdere, der arbejder med katalogisering. Omkostningerne vil derfor være størst hos de institutioner, der udfører mange katalogiseringer, dvs. primært Det Kongelige Bibliotek, DBC og Statsbiblioteket.

Omkostningen for uddannelse vil ligge hos institutionerne selv.

SLKS (med DDB) er den institution, hvor de fleste omkostninger for overgangen vil havne. I dag lægger SLKS ca. et årsværk på det bibliografiske arbejde. Det må påregnes, at overgangen til RDA det første år

derudover vil koste SLKS/DDB omkring 1 million kroner. Disse ekstra omkostninger vil primært gå til oversættelse af terminologier til dansk og til udarbejdelse af en dansk profil (fortolkning) af RDA reglerne. Desuden vil der være en årlig omkostning for licenser. En del af disse omkostninger er der allerede taget højde for i DDB's releaseplan 2016 eller forventes at indgå i releaseplan 2017.

Efter overgangen med de initiale udgifter vil de årlige omkostninger gå tilbage til det oprindelige niveau - og muligvis lidt lavere.

For alle institutioner bortset fra SLKS synes de opnåede fordele som følge af overgang til RDA at kunne udligne og modsvare den initiale investering relativt hurtigt, formentlig allerede efter få år, og de følgende år forventes en nettogevinst at kunne opnås, og i hvert fald forventes institutionerne ikke at have højere omkostninger end de har i dag.

Nogle af fordelene ved overgang til RDA opstår i forbindelse med import af udenlandske metadata. Disse fordele forventes at få stigende betydning, men vil kun i begrænset omfang berøre det national-bibliografiske område (dvs. DBC og Det Kongelige Bibliotek), hvor de originale metadata skabes i Danmark.

5.3. RDA-2

RDA-2-løsningen er den fuldstændige løsning, hvor Danmark skifter til RDA og gør det i en komplet oversat dansk version. Fagligt ville dette være den mest komplette løsning, men også en løsning, der er betydeligt dyrere end en løsning, hvor den engelske version beholdes. Den største omkostning ved RDA-2 vil ligge hos SLKS og vil være udgiften til oversættelse, hvor der forventes at ligge ca. 3 årsværk. Hertil kommer de samme omkostninger som i RDA-1.

I driftsfasen vil der for RDA-2-løsningen desuden ligge omkostninger for løbende oversættelser af ændringer og tillæg, hvilket er omkostninger, der ikke er i RDA-1-løsningen. Valget af RDA-2 forudsætter således, at SLKS årligt bidrager til det bibliografiske område med 1-1,5 årsværk mere end i dag og mere end ved at vælge RDA-1-løsningen.

Også for dette scenarie gælder, at de opnåede fordele ved overgang til RDA primært vil opstå i forbindelse med import af udenlandske metadata og derfor kun i begrænset omfang vil vedrøre det national-bibliografiske område.

6. Samlet økonomi for de tre scenarier

Beregningerne viser, at allerede efter få år vil RDA-1 samlet set give en nettogevinst i forhold til den initiale investering. RDA-2, der fagligt vil være den mest komplette løsning, fordi alle regler vil være på dansk, er meget dyr, og det vil tage lang tid, før en nettogevinst vil kunne realiseres.

Alternativet med ikke at gøre noget (RDA-0) giver hurtigt nye omkostninger og vil allerede efter et par år være dyrere for Danmark end en overgang til nye regler. Dette alternativ vil derudover resultere i, at Danmark i en international sammenhæng vil blive "hægtet af". Danmark vil ikke kunne deltage i internationalt samarbejde på området, og dansk litteratur, musik, film mv. vil ikke blive synliggjort på samme måde som i dag. Effekten heraf vil være betydelig men er vanskelig at kapitalisere.